

סבא איתן בורג

זהו סיפורו של סבא איתן, כפי שספר לנכדיו במסגרת
עבודת השורשים שלו.

איתן לא שיתף אותנו בנותיו במה שערך בשואה כיולד ונצר.
אנחנו למדנו לא לשאול. אבא סגל לעצמו להיות צברית
וישראלית מאז עלה לארץ וכך בקבוצת משמר השרון, והדחיק
את עברו. לנו כבנות היה ברור שלא שואלים ולא מדברים
על הנושא, פרט לאזכור הוריו ביום השואה, בהדלקת נר
נשמה. אחותו בלנקה - דודתנו האהובה, גם היא לא שיתפה
אותנו בקורות המשפחה במהלך המלחמה.

לדלנו בבית אובה, שמח ותומק. כאשר לדלו הנכדים הם
החלו להתעניין בעברו של אבא. הוא לא נדה אינפורמציה.
כאשר דנה נכדתו הבכורה כתבה את עבודת השורשים, אבא
החל לנסות ולהציף את ליברנותיו. בכל אחת מהעבודות
השורשים של הנכדים נוספו פרטים, אך היה קשה להתחקות
אחר סיפור חייו של אבא באופן כרונולוגי. מצטט ההדחקה
רבת השנים אבא לא זכר הרבה פרטים, היה קשה לקשור את
הסיפורים למקומות ספציפיים, אך בכל זאת קבלנו את
סיפור חייו של אבא. ספור של הישרדותו כיולד ונצר בתקופת
השואה, ספור של תושייה ולבורה, ספור של עליה, תרומה
למדינה, ספור של איש משפחה. ספור של אבא סבא שלנו
אדם יחיד ומיוחד.

נולדתי בשנת 1931 בדרוהוביץ אשר בפולין, להורי שמואל ויטה בורג אחותי בלנקה הייתה בת 7 כאשר נולדתי.

בכיתות א' ו-ב' למדתי בביה"ס מעורב לפולנים ויהודים. אחותי בלנקה למדה בביה"ס בלאט אשר היה ידוע כביה"ס קשוח עם משמעת גבוהה.

לאבי הייתה חנות גדולה לבדים ופרוות, אימי הייתה עימנו בבית.

לאבי היו שמונה אחים, אחד מהם היה קומוניסט אשר השלטון הרוסי אסר אותו ומאז נעלמו עקבותיו. שאר האחים גרו בבוריסלב עיר במרחק של חצי שעה נסיעה מביתנו. את ליל הסדר נהגנו לחגוג יחדיו, זכורה לי החוויה הטובה של ההמולה והיחד.

אבא שאליו הייתי קשור מאוד, היה הולך לעיתים לבית הכנסת בשבת, אני הייתי מצטרף אליו ומשחק בחוץ כדורגל. הבית לא היה כשר, דיברנו בבית פולנית וגרמנית. היינו משפחה מהמעמד הבינוני, הייתה לנו עוזרת שגרה עימנו בבית. זכורות לי חוויות ילדות טובות מהמשפחה, ושל משחק עם חברים בחצר.

כאשר פרצה המלחמה ב-1939 והחלו ההפצצות, עברנו לידידים גויים של המשפחה, ולאחר זמן חזרנו הביתה מתוך מחשבה שהמלחמה תהיה קצרה.

לאחר כיבוש פולין ע"י הגרמנים, במסגרת הסכם עם הרוסים דרוהוביץ נכללה בחלק שהוחזר לרוסיה. המשטר היה קומוניסטי, ההסדר בין רוסיה לגרמניה היה בתוקף רק כשנה, ואז הגרמנים שוב שלטו על האזור.

ב-1941 כאשר החלה השמדת היהודים, הורי היו משוכנעים שלנו לא יקרה דבר. בשלב מסוים היהודים גורשו מבתיהם והועברו לגטו. הגטו היה בדרוהוביץ אך בשכונה אחרת. גרנו כשלוש משפחות בבית אחד.

אמא שלי יטה, עבדה מחוץ לגטו במכבסה, ליד הייתה נגריה. המכבסה למיטב זכרוני שכנה ליד בית הכנסת הגדול, שם מיינו את חפצי היהודים.

מנהלת המכבסה גרה איתנו, ומכיוון שההורים חששו מאוד לילדיהם, לקחו שלושה ילדים ובניהם אותי, אשר הוריהם עבדו במכבסה והעבירו אותנו אל מחוץ לגטו כדי שנלון במכבסה.

בלילה נשארנו לישון בעליית הגג. קבלנו מספר הנחיות: לא לצחוק, לא לדבר, לא להשתולל ולא להוריד מים בשרותים. רק לישון ולחכות לבוקר שההורים יגיעו.

באותו זמן בלנקה עבדה בגיטו במתקן שבו מיינו וריכזו את החפצים של היהודים בגטו.

לאחר זמן מה עברתי עם שני הילדים הנוספים לגור בנגריה, מכיוון שלא יכולנו לעבור באמצע היום מהמכבסה לגטו.

באחת השבתות כאשר ישנו שלושתנו בעליית הגג של הנגריה, שמענו קולות בשעות הבוקר המוקדמות, קמנו וראינו את שוטרי המשטרה הפולנית עולים בסולם אל עליית הגג. הוציאו אותנו החוצה, אך השוטרים סרבו להאמין שרק שלושה ילדים נמצאים שם, לכן אחד החיילים עלה למעלה לבדוק האם ישנם שם אנשים נוספים. פנית לשוטרים בבקשה ללכת לעשות פיפי, התרחקתי לפינת הבית והתחלתי לברוח, הם רדפו אחריי אך לא הצליחו לתפסני.

לאחר שברחתי לא ידעתי לאן ללכת, החלטתי לברוח חזרה לגטו. כאשר הגעתי ראיתי שכל היהודים במסדר. בניהם גם אבי אימי ובלנקה, אשר עמדו בשורה הראשונה, כאשר ראו אותי סימנו לי שלא אתקרב.

לא ידעתי מה לעשות אז אמרתי לממונים שמנהל העבודה שנקרא שולץ רוצה עובדים למתקן מכיוון שהגיעה סחורה וצריך לפרוק אותה. נשלחתי חזרה לומר לשולץ שאם הוא רוצה עובדים, עליו להגיע לקחתם.

יצאתי מהגטו ושוב נשארתי לבד. נזכרתי שלהורים שלי היו חברים גויים ולהם הייתה חווה מחוץ לעיר, רצתי אליהם נזהרתי שלא להיתקל באנשים. כאשר הגעתי אליהם הם נבהלו מאוד, ולא רצו

להכניסני אל ביתם, הם הכניסו אותי אל דיר החזירים שם שהיתי יומיים.

בזמן זה הורי ובלנקה לא ידעו היכן אני נמצא. במחנה עשו סלקציה, הוציאו מספר אנשים, בניהם הורי, לבית הסוהר עד להשמדה כנראה. לאחר מכן המחנה חזר לשגרה. את הצעירים לא לקחו ולכן בלנקה נשארה.

באותו זמן יצרה קשר הגויה אשר התגוררתי אצלה עם בלנקה. בלנקה דברה עם שימק - אחיו של אבי, והחזירו אותי לגטו. בגטו לא יכולתי להסתובב, מכיוון שלא נשארו ילדים בגילי למיטב זכרוני. לכן כאשר בלנקה יצאה לעבודה היא החביאה אותי מתחת למיטה, וכך לא ידעו על קיומי.

בלנקה יצרה קשר שוב עם שימק. חבר גוי שלו בא עם עגלה וסוס ולקח אותי לבוריסלב. שם לקחו אותי ליער בו חפרו בור, שמו גג וכיסו אותו באדמה. לא היה אוכל, מים, שירותים וכמובן מיטות. זה היה מעין מקלט בו התחבאה קבוצת אנשים ואני בניהם.

כל היום היינו מתחת לאדמה, בלילה ניתן היה לצאת לנשום אוויר. בבור זה היו חרקים רבים - פשפשים צהובים, ג'וקים וכד', מהם קבלתי גרדת נוראית. אינני זוכר למי אמרתי, וכיצד זה הגיע לשימק ובלנקה, אך הודעתי שאני לא יכול יותר להיות שם, אני מתכוון לברוח, ולא אכפת לי שיתפסו אותי. לאחר שהדבר נודע להם הם נבהלו מאוד, לכן העבירו אותי לשימק לגטו בבוריסלב. שם גרתי עם מספר משפחות, אז גם נודע לי שלקחו את הורי לבית הסוהר.

בערבים הייתי עם דודי שימק, בבוקר כאשר הם הלכו לעבודה התחבאתי בסליק שהיה מאחורי הארון. שם הייתי במהלך היום, כמעט ללא אוויר, היה לי חריץ קטן לנשימה. בערב שכולם חזרו מהעבודה, יכולתי לצאת.

שימק ואשתו בנו בונקר גדול עם מיטות בתוך היער, שם שהיתי עמם זמן קצר, ובינתיים החליטה בלנקה שאי אפשר להמשיך כך לכן סידרה לנו ניירות מזויפים ונסענו לוורשה כגויים.

בלנקה ניתן השם סלומקה (קש), היא לא רצתה את השם והחליפה אותו לסטומקה. לי נתנו את השם יאנק.

החלטנו כדי לא להסתבך לא לשבת יחדיו באותו קרון בגלל שאנו דומים ולא רצינו שיידעו שאנחנו אחים.

ברכבת, בדרך לוורשה ישבה בלנקה עם החברה שלה באופן שהגרמנים לא יזהו שהן מכירות, ואילו אני יישבתי לבד, בקרון אחר ליד משפחה, בכדי שיחשבו שאני שייך אליהם.

במהלך הנסיעה שוטרים נכנסו לרכבת וניגשו לחברה של בלנקה (שלאחותה היינו צריכים להגיע) וביקשו ממנה ניירות, היא הראתה להם אותם, ואלו הם ביקשו ממנה לרדת מן הרכבת, דרך החלון ראיתי שהיא ניסתה לשחד את השוטרים, אך הם לקחו אותה ואת השוחד.

בלנקה ואני פחדנו מאוד שימשיכו לחפש וימצאו אותנו, אך לשמחתנו הרכבת המשיכה בדרכה. המשכנו ברכבת לוורשה, לאחות של החברה של בלנקה. כשהגענו האחות נבהלה מאוד, לא ידעה מה לעשות והתחילה לבכות ובלנקה בכתה אתה ואני זוכר את עצמי עומד בצד מבוהל ונבוך.

אצלה שהינו זמן קצר. ומשם לקחו אותנו לאמא של עליזה, שהייתה קרובת משפחה. היא המליצה לקחת אותי לרופא שיעשה לי ניתוח כדי לטשטש את סימני יהדותי.

כעבור זמן בלנקה עברה לגור לבד בדמות שאולה כחצי גרמנייה וחצי פולנייה ומיד מצאה עבודה כמטפלת מעצם שליטתה הטובה בגרמנית. ואותי אכן לקחו לרופא פרטי שיעשה לי ניתוח אצלו בביתו כאמור כדי לטשטוש את יהדותי.

בלנקה שילמה כסף למשפחה נוצרית בכדי שאשהה אצלה.

זיכרונותיי מורשה מעורפלים, אך אני זוכר שהייתה רכבת טראמפ שהיינו (אני והילדים הגויים) קופצים על הקרון האחורי ובאחת הפעמים התפרים של הניתוח נפרמו. הלכתי לרופא שהמליץ לא להתערב שוב כירורגית, ואמר שהמקום ישתקם.

אצל אותה משפחה הייתי תקופה שזכורה לי כסבירה, אינני יודע מדוע אך עברתי למשפחה אחרת בעיר העתיקה, בה סיפרו לבני המשפחה שאני קרוב שלהם. אף אחד מלבד בעלת הבית לא ידע שאני יהודי מכון שהתנהגתי כילד פולני. שם עבדתי כמו יתר הילדים הפולנים לקחנו את בדלי הסיגריות שאחרים אישנו, הוספנו עלים יבשים גלגלנו בנייר מיוחד ומכרנו.

במשפחה בעיר העתיקה לא היה לי כל כך טוב ועברתי למשפחה אחרת.

באחד הימים הייתה התקהלות גדולה של שוטרים מסביב לבית ואני ברחתי אך לא ידעתי לאן ללכת לכן הלכתי לכנסייה. שם נעמדי לצד זוג מבוגרים כדי שיראה שאני ילדם. בצהריים חזרתי לחצר הגוייה.

משם העבירו אותי לאישה מבוגרת חצי גרמנייה שלקחה הרבה כסף מבלנקה. היא לקחה אותי לטיפולי שיניים במרפאה של הצבא הגרמני. אישה זו רצתה לדעת איפה בלנקה גרה אך אני לא הסכמתי לספר לה.

סיפרתי זאת לבלנקה והיא העבירה אותי למשפחה ענייה על יד גטו ורשה. שם התגוררה עליזה (קרובת משפחה)

באחד הימים הגיעה משטרה חשאית ולקחה אותי, את עליזה, ואת בעלת הבית למפקדה של הגסטפו שהייתה ממוקמת באזור. במפקדה זו היו מרתפי עינויים של ה.ס.שם זרקו אותנו לתא של אסירים. חקרו אותנו איך אנחנו קרובים לגויה. אחד מהגרמנים ביקש מהפולני שחקר אותי לבחון אותי במנהגי הנצרות - תפילת יום ראשון, כיצד הכומר מצטלב ושם טבלייה לבנה על הלשון. לבסוף בדקו אם עברתי ברית מילה, מכיוון שראו שלא עברתי שוחררתי באותו הלילה.

עליזה חזרה עם הגויה אך אני פחדתי, לכן הלכתי לבלנקה, היא בשלב זה גרה אצל משפחה גרמנייה ושמשה כמטפלת של הילדים. כשבאתי לשם בלנקה לא ידעה מה לעשות איתי, בעיקר לאור העובדה שאמרו שאני דומה לה, בלנקה חשבה שנוכחותי מסוכנת מדי עבורנו ולכן לקחה אותי לפנות בוקר.

עזבתי את המקום בזמן שהרוסים התקרבו לוורשה. כאשר היו הפגזות, נכנסתי למקלט בו אישה שריחמה עלי לקחה אותי תחת חסותה. במקום לחכות לשחרור הרוסים ברחתי עם האישה שהייתה כנראה חצי גרמניה.

האישה הביאה אותי למשפחתה וסיפרה שאני אחיין של בעלה אישה זו זכורה לי לטובה בזכות הטיפול והיחס כלפי.

באותו זמן באה בלנקה לקחת אותי ואילו הגוייה לא רצתה לוותר עלי, טענה שבלנקה צעירה מדי, אך בכל זאת בלנקה לקחה אותי ופגשנו את שימק.

בתקופה זו הסתיימה המלחמה ואני הלכתי לגור אצל שימק דודי שהיה מנהל בכיר. הפולנים הפרטיזנים לא השלימו עם עליית השלטון הרוסי ונתנו לי להחביא אקדח, כששימק גילה שאני מחביא אקדח בביתו הוא יצר קשר עם בלנקה והיא באה לקחתי.

בתום המלחמה הבריחו אותי מפולין לגרמניה, שם בלנקה הייתה במסגרת הכשרת הנוער. אחרי כחודש נשלחתי במסגרת קבוצת נוער לישראל דרך צרפת. הפלגתי ארצה באוניה לטרון. כשהאוניה התקרבה סופסוף לישראל, נתפשה על ידי האנגלים ונשלחה לקפריסין למשך כחודש.

שם התארגנה קבוצה של נוער שיועדה לקיבוץ אפיקים.

תחילה הגעתי למשפחה של לנה חברתי ומשם המשכתי לקיבוץ אפיקים.

באותו הזמן בלנקה עלתה לארץ לקיבוץ גבעת חיים.

מאפיקים עברתי לקיבוץ משמר השרון הצטרפתי ללימודים בכתה ט', בקבוץ למדתי והתגוררתי עד הצבא.

התגייסתי לצבא בסוף שנת 1950 לבסיס טירונים בירושלים, משם הוצבתי במחנה שמונים לקורס מכי"ם.

כאשר מחנה אלנבי הפך לבסיס טירונים של הנח"ל עברתי לשם ושם הייתי מ"כ ורב סמל פלוגתי.

עברתי קורס קציני חי"ר של שישה חודשים.

שרתתי בתור מ"מ של פלוגת הנח"ל בקיבוץ בחן, ולאחר הייתי מפקד ההיאחזות שם.

משכורתי מצבא הקבע בהתחלה עברה לקיבוץ ולאחר מכן לעזרה במימון הלימודים של אחותי בלנקה באוניברסיטת ירושלים, שם למדה סוציולוגיה ולאחר מכן לתואר שני בארצות הברית בפסיכולוגיה חינוכית. עם שובה חזרה ארצה עבדה במסגרת הנריטה סולד, ולאחר מכן חזרה לארצות הברית לסיים דוקטורט בנושא ילדים מחוננים בישראל.

השתחררתי מצה"ל בדרגת סרן.

בצבא בירושלים הכרתי את סבתא סימה שם היא הייתה סמלת לאימון גופני. התחתנו ואני עבדתי קצת בחנות של אביה יוסף.

באותו הזמן הוצע לי להיות מזכיר במשמרת הצעירה של מפא"י (מפלגת פועלי ארץ ישראל) של מחוז חיפה.

בתוקף העבודה הכרתי את שמעון פרס (מנכ"ל משרד הבטחון) ומשה דיין שריכז את המשמרת הצעירה.

בשנת 1958 כששניהם נבחרו לכנסת, פרס הציע לי להצטרף למשרד הביטחון ודיין הציע לי להצטרף למשרד החקלאות, בחרתי במשרד הביטחון. שם עברתי קורס במסגרת שירות הביטחון והוצע לי להיות בשרות (שב"כ) או ללכת לרפא"ל.

באותו הזמן השתתפתי במלחמת סיני הייתי מ"פ בגבעתי.

התחלתי לעבוד כקב"ט במכון דוד (זהו מכון מחקר של רפא"ל), בהמשך מוניתי להיות הממונה על הביטחון הכללי ברפא"ל, והייתי חבר הנהלת רפא"ל במשך שנים רבות עד פרישתי לפנסיה.

במהלך עבודתי סיימתי תואר ראשון במדעי המדינה, ולמדתי עוד מספר קורסים בתחומים שונים.

במסגרת המילואים הייתי מפקד ביחידת חי"ר, ובסוף שירותי מפקד
נפת מחוז חיפה בפיקוד העורף. השתחררתי מהמילואים בדרגת
סא"ל.

מאז הפרישה למדתי באוניברסיטה, השתתפתי בפעילות בבית
הלוחם. עמדתי בראש ארגון יוצאי דרוהוביץ בוריסלב והסביבה במשך
שנים אחדות.

סבתא ואני נהגנו להרבות בטיולים בארץ ובחו"ל, נהננו יחדיו מהחיים
בבלויים רבים, עם המשפחה הנפלאה שלי - שתי בנותי, חתני וששת
הנכדים הנהדרים שלי, ועם חברים.

כל זה נקטע מאז מותה של סבתא.